

8. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с 14-го англ. изд. В 2 т. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 972 с.

9. Маркс К. Капитал. – М.: Изд-во полит. лит-ры, 1989. – 1078 с.

10. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посіб. / С.В. Мочерний. – 4-те вид., стереотип. – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 640 с.

11. Самуельсон П. Економіка: Підручник. – Л.: Світ, 1993. – 495 с.

12. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: ЭКСМО, 2007. – 960 с.

13. Усоскин В.М. Теории денег. – М.: Мысль, 1976. – 228 с.

14. Харрис Л. Денежная теория: Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. В.М. Усоскина. – М.: Прогресс, 1990. – 750 с.

15. Щетинін А.І. Гроші та кредит: Підручник: Видання 3-тє, перероб. та доп. – К.: ЦУЛ, 2008. – 432 с.

16. www.imf.org – Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду.

В.А. ПРЕДБОРСЬКИЙ,
д.е.н., професор, НАВС

Дефіцитність економіки як наслідок впливу тінізаційних факторів зростання

У статті розглядаються причини функціонування дефіцитної економіки в Україні, шляхи її обмеження на основі використання детінізаційних факторів.

Ключові слова: дефіцитність національної економіки, міжсекторний розлом, специфічна форма елітної економіки, промислове планування, пакетне управління.

В статье рассматриваются причины функционирования дефицитной экономики в Украине, пути ее ограничения на основе использования детенизационных факторов.

Ключевые слова: дефицитность национальной экономики, межсекторный разрыв, специфическая форма элитной экономики, промышленное планирование, пакетное управление.

In article the reasons of function of deficit economy in Ukraine, ways of its limits on the basis of using of antishadow factors are examined.

Keywords: deficit of national economy, specific form of elite economy, industrial planning, batch management.

Постановка проблеми. Процеси деформації державного управління щодо забезпечення соціально-економічного розвитку країни, викликані ними масштабні загрози з боку факторів суттєвої дефіцитності соціально-економічних ресурсів, чинників тінізації обумовлюють необхідність створення системної їм протидії, становлення та розвитку теоретичних досліджень тіньових соціально-економічних явищ. У зв'язку з цим розгляд шляхів піднесення рівня економічної політики держави, в тому числі детінізаційних її сегментів, обмеження тінізаційно-дефіцитногенних факторів впливу на економіку є актуальним напрямом економічних досліджень, засобом значного поглиблення вивчення природи тіньових механізмів.

Необхідність протидії тіньовій економіці знайшла відображення в ряді важливих законодавчих, нормативно-правових актів держави, таких як Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» (2011), Указ Президента Ук-

раїни «Про невідкладні додаткові заходи щодо посилення боротьби з організованою злочинністю і корупцією» (2003, №84/2003), проект Державної програми детінізації економіки, Указ Президента України «Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції» (2005, №1615/2005), постановках Кабінету Міністрів України «Про затвердження Комплексної програми профілактики правопорушень на 2007–2009 роки» (2006, №1767), з питань відстеження процесів тінізації економіки та розроблення рекомендацій щодо обмеження її зростання, цілому ряді відомчих актів тощо.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. До вітчизняних досліджень з тіньової економіки відносяться праці В.Д. Базилевича, А.В. Базилюка, О.І. Барановського, В.М. Бородюка, З.С. Варналія, А.С. Гальчинського, С.О. Коваленка, І.І. Мазур, В.О. Мандибури, В.М. Поповича, О.В. Турчинова та інших. Значний внесок у розробку адміністративно-правових, кримінально-правових, кримінологічних аспектів протидії тіньовій економіці здійснили вітчизняні вчені-юристи. В той же час у зв'язку з недостатнім системним вивченням явища тіньової економіки, особливостей прояву тіньової економіки як дефіцитногенної системи у вітчизняних умовах потребують подальшого спеціального вивчення.

Метою статті є подальший розвиток теоретичного забезпечення вивчення сутності тіньової економіки та формування засад ефективної економічної детінізаційної політики держави.

Виклад основного матеріалу. Одним із найсуттєвіших негативних інституційних атрибутів сучасної моделі розвитку вітчизняної економіки є її дефіцитність.

Як відомо, фундаментальні дослідження явищ дефіциту знайшли відображення в працях угорського економіста Яноша Корнаї, зокрема в його відомій роботі «Дефіцит» [1; 2, с. 53–60].

Надзвичайно важливим для нас є висновок Я. Корнаї про те, що дефіцит хоч і є неминучим атрибутом над централізо-

ваного господарського механізму наздоганяючої моделі розвитку (безвідносно до імпортозаміщуючої чи експортноорієнтованої її субмоделі), в той же час ліквідація директивних форм управління і перехід на ринкові засади функціонування самі по собі цей дефіцит не усувають, він лише змінює форми й адресу. Для принципових змін дефіцитного характеру економічної системи цього недостатньо. Накладаючи даний висновок на результати трансформаційних процесів у нашій країні, неважко впевнитися у гостро дефіцитності багатьох ресурсів, перш за все фінансових, для більшості сфер соціально-економічного життя, включаючи найбільш соціально значущі – охорону здоров'я, дитинства, освіту, окрім елітних секторів економіки. При переході до ринкових засад регулювання економіки дефіцитний характер економічних процесів не тільки не послаб, а й, навпаки, посилюється.

Так, тенденції, що склалися на сучасному національному ринку праці, відбивають загальні закономірності посилення архаїзації та тінізації вітчизняних суспільних відносин. Поряд із загально ринковою тенденцією, яка академічно сприймається як потяг до роздержавлення сфери зайнятості, виникнення можливостей альтернативної зайнятості в інших секторах економіки, само зайнятості та підприємництва, набрала потужної ходи інша тенденція – до деформації та тінізації зайнятості. Розвиток недержавного сектору йде не так за рахунок формування цивілізованої системи малого та середнього підприємництва, як шляхом перерозподілу трудових ресурсів у неформальну зайнятість – тіньову діяльність, відтворення архаїчних, соціально-економічних, неефективних та небезпечних її видів, які з прискоренням мультіплікують відродження рудиментарної суспільної структури. Як зазначає М. Шаленко, «неформальна сфера розвивається нині не як сектор економіки, а скоріше як вимушений і тому безперспективний вид зайнятості. Але відхід матеріальних інтересів значної частини населення, особливо молоді, в тінь закономірно змінює трудову мотивацію, соціальні та професійні орієнтації, веде до зміни системи особистих цінностей. Як наслідок нагромаджений трудовий потенціал України перебуває у стані руйнації. Очевидно, він не зможе бути реалізований і в найближчому майбутньому навіть за позитивної економічної динаміки через втрати у професійно-кваліфікаційній та демографічній структурі, що сьогодні пішли в тінь. Таким чином, з одного боку, робоча сила перерозподіляється у неформальний сектор, оскільки утруднені сприятливі умови для продуктивної зайнятості в офіційному секторі. Але, з іншого боку, деформація економіки, особливо розвиток її нелегальних та нерегламентованих видів, ще більше обмежує можливості для такої зайнятості в національному масштабі [3, с. 27].

Сучасна проблема різкого зниження професійного рівня працівників, особливо робітничих кадрів, ситуація з професійною підготовкою працюючих є серйозним гальмом для трансформаційних процесів в національній економіці. Отже, не випадково, що проблеми профтехосвіти останнім часом

потрапили у фокус уваги громадськості. Вони обговорювалися у Верховній Раді і Кабінеті Міністрів, на спільній колегії Міністерства науки і освіти та президії АПН України, на загальних зборах АПНУ. У грудні 2003 року відбулася всеукраїнська нарада керівників вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації, де гостро були поставлені питання модернізації професійної освіти, пошуку нових форм взаємовідносин із виробниками.

До речі, в Росії проблема кадрів стоїть ще гостріше. За оприлюдненими статистичними даними, на російському ринку праці найбільше вакансій саме робітничих професій – 80–85%, на фахівців середньої ланки попит значно нижчий – 10–12%, на тих, хто має повну вищу освіту, – 7%; у цьому виявляються наслідки архаїзації соціально-економічної структури суспільства. Водночас на 10 тис. населення у ПТУ і профшколах навчається 114 осіб, у технікумах – 164, у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації – 401.

В Україні існує приблизно таке ж співвідношення: 98 осіб (на 10 тис. населення) навчається в закладах профтехосвіти, 122 – у технікумах, 381 – у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації [4, с. 14]. Щодо вакансій, то державна статистика тут практично відсутня, що означає тінізацію всього ринку праці.

Причини хронічної дефіцитності національної економіки слід шукати в особливостях протиріч її модернізації, яка не може оминати проблему взаємодії, рівняння на економічно домінуючі країни.

Так, процес модернізації економіки залежних країн пов'язаний із проблемою асинхронного розширеного відтворення елементів, що утворюють економіку цих країн, і у зв'язку з цим – утворенням у ній структурних розривів – «порожнеч» на тому місці, де має існувати яке-небудь виробництво, необхідне для забезпечення збалансованого розвитку економіки [5, с. 93–100].

На відміну від розвинених країн, де структурні розриви мають внутрішньосекторний характер, а в економічній структурі присутні всі необхідні для синхронного розвитку елементи, в залежних країнах, до яких належать країни селянської, обштинної цивілізації, відсутній ряд блоків економічної структури, необхідних для нормального збалансованого розвитку. Це обумовлено самим характером розвитку залежної економіки, способом модернізації цих країн, яка має виконати функцію підтягування до зміни циклічних етапів технологічного способу виробництва у розвинених країнах.

Для подолання високого компенсаційного бар'єра на основі модернізації здійснюється впровадження новітньої промислової техніки і технології зовні в економіку залежних країн, що розциклює циклічне до того виробництво (за власною траєкторією циклу). При цьому виникає технологічний розрив, сутність якого виявляється у тім, що переривається процес поступового розвитку автохтонної технологічної структури, а у саму цю структуру вмонтовуються створені поза нею технологічні блоки. Процес відтворення у залежних

країнах втрачає характерну для розвинутих країн на всіх її етапах руху безперервність і стає віднині можливим лише в умовах обміну частини їх продукту на засоби виробництва з розвинутих країн.

Таким чином, одним із базових атрибутів економічної структури країн селянської цивілізації є відсутність в ній ряду блоків, необхідних для синхронного розвитку, а звідси і потреба у періодичній модернізації. Критична маса господарських блоків, необхідних для синхронного розвитку, визначається наявністю такої ситуації, коли всі елементи економічної структури функціонують і підтримують процес розширеного відтворення, не маючи потреби у підтримці ресурсами, що надходять до системи централізованого без еквівалентного перерозподілу. Таку критичну масу господарських блоків С.В. Онищук та М.В. Білоусенко називають цілісною індустріальною структурою (ЦІС) [5, с. 95]. Особливо велике значення в умовах ЦІС має інфраструктура. Якщо за обсягами виробництва валового внутрішнього продукту на душу населення залежні країни відстають від розвинутих у десятки разів, то щодо рівня інфраструктурної щільності – у сотні та тисячі разів. Якщо у розвинутих країнах за наявності ЦІС структурні розриви виникають тільки всередині економічних блоків, то у залежних країнах вони мають міжблоковий характер, що призводить до глибокої деформації всього відтворювального механізму. Відсутність в економічній структурі залежних країн ряду необхідних господарських блоків призводить до різкого зниження ефективності функціонування сусідніх блоків, неможливості здійснювати відтворення без широкого використання централізованого позавартісного перерозподілу на їхню користь виробничих ресурсів суспільства, які вилучаються з інших секторів економічної структури.

Стан економічної структури, при якому відсутність будь-якого блоку економічної структури, необхідного для структурного розвитку, призводить до неможливості для сусідніх блоків функціонувати без перманентного централізованого позавартісного перерозподілу на їхню користь суспільних ресурсів, що вилучаються із інших блоків, має назву структурного розламу. Останній є якісно новим явищем, яке має суттєві відмінності за наслідками для розвитку тінізаційних процесів від структурного розриву.

Ключова роль держсектору в економіці залежних країн визначається відсутністю тут цілісної індустріальної структури, в межах якої тільки і можливе функціонування економічної системи на базі приватної власності та західної моделі ринкового розвитку. Відсутність ряду необхідних для синхронного розвитку господарських блоків і наявність потреби в їх нагальному формуванні перетворює процес мобілізації накопичених ресурсів державою (як своїх, так і залучених) і спрямування їх на розширене відтворення у вигляді інвестицій, прямих державних дотацій чи непрямих субсидій у вирішальний фактор економічного розвитку. У зв'язку з цим ефективність дій держави, ступінь економічної безпеки її управління набуває принципового значення. Наявність гли-

бокої кризи державного управління, її тінізації та криміналізації є виразом процесів структурного розламу, який розвивається в умовах деградації суспільних інституцій під впливом руйнівного впровадження прозахідних моделей організації державної влади.

Таким чином, міжсекторний розлам разом з іншими протиріччями незавершеної модернізації, наприклад «гібридизацією» влади, може призводити до виникнення потужної тінізації економічних процесів, зокрема явищ бюрократизації, розвитку корупції, функціонування елітної економіки, як це і має місце щодо вітчизняних умов.

У свою чергу, причиною модифікації міжсекторного розламу у джерело потужних тінізаційних процесів та посилення дефіцитності економіки є утворення специфічної форми елітної економіки.

Номінальною функцією елітного сектору є забезпечення модернізації економіки, для чого він має офіційні і неофіційні (тіньові) преференції щодо використання найкращих ресурсів. Тим самим утворюється тимчасовий дефіцит ресурсів для інших (ординарних) секторів економіки. Модернізація змінює адресу та якість ресурсів, необхідних для економічного зростання. Таким чином, елітний сектор забирає найкращі обмежені ресурси залежної країни для утворення зони модернізації, що має тенденцію до розширення і забезпечує поступову модернізацію широких (базових) сегментів економічного потенціалу країни. Однак реальна функція елітного сектору може і обмежитися лише умовами власного паразитичного зростання, тобто постійного відтворення функції споживання кращих ресурсів заради власного вузькосекторного зростання цих умов. Технологічно економіка країни не тільки не зростає, а навпаки – стрімко старіє та деградує. Всі види, норми ресурсоспоживання зростають, різко загострюється загальна дефіцитність економіки.

Оцінюючи наявність елітного сектору в економічній структурі як потенційно найсуттєвішого тінізаційного фактора, слід зазначити, що елітний сектор стає таким лише в умовах дисфункції механізмів його зв'язку із зовнішнім та внутрішнім контуром інтересів суспільства. При наявності ж засобів узгодження цих інтересів у системі державного управління елітний сектор, незважаючи на можливий потенціал певної тінізації, перетворюється на потужний каталізатор економічного розвитку. Це особливо помітно на прикладі країн, які належать, як і Україна, до хвилі глобального посилення протоселянських цивілізацій у сучасному світі, наприклад Японії.

Основною метою функціонування японської системи державного управління є досягнення світового рівня конкурентоспроможності, що знайшло відображення у концепції «комплексної національної сили» як показник рівня національної безпеки держави. Існує множина найважливіших проблем національної безпеки – соціальні і регіональні проблеми, оптимізація життєвого циклу певних галузей економіки, захист політичних та економічних інтересів певних груп влади, бюрократії тощо. Однак ці проблеми ніколи не спра-

вляли помітного впливу на головне завдання – поліпшення конкурентних позицій Японії у світовій економіці.

Забезпечення цієї головної мети національної безпеки має спиратися на механізм узгодженого розвитку елітної економіки, формування та використання її як засобу подолання соціально-економічної напруженості на основі підтримки шляхів її розбудови з боку широких прошарків суспільства – соціального партнерства щодо цього, забезпечення високого рівня транспарентності процесів, що пов'язані з його функціонуванням. Це потребує, у свою чергу, чіткого функціонування двох типів механізмів – ефективної взаємодії суб'єктів національної економіки, держави, бізнесу, найманих робітників (профспілок), а також раціональної зміни, технологічно доцільного макрочергування технологічної форми економічних елітних структур та використання їх як локомотива структурного реформування економіки. Дана діалектична єдність цих механізмів забезпечує високий рівень національної економічної безпеки в умовах економічного зростання та мінімізацію економічної конфліктності у суспільстві, протистояння діяльності економічних суб'єктів державному управлінню – мінімізацію тінювих процесів.

Особливістю сучасних процесів модернізації вітчизняної економіки є, з одного боку, кризовий стан більшої частини промисловості, сільського господарства, транспорту, деформація громадських, політичних та державних структур, різке обмеження доступу ординарних суб'єктів господарювання до виробничих ресурсів, з іншого – швидкий розвиток передовсім певних сегментів фінансового ринку, які сконцентрували у собі значну масу доходів народного господарства та важелі влади. Поєднання двох провідних тінюваних факторів трансформаційних процесів у вітчизняних умовах – утворення глибокого міжсекторного розламу та гібридизація влади обумовили виникнення особливої соціально-економічної сфери – елітної економіки. Конкретна соціально-економічна форма елітного сектору залежить від відповідних функцій історичного етапу розвитку всієї економічної структури суспільства. В умовах деградації останньої елітний сектор не може не набувати паразитичної форми.

Форма існування елітної економіки як основного тінювального фактора, яка набула паразитичного характеру, – це особливо монополізована сфера господарювання для обмеженого кола осіб, забезпечених олігархічними, політичними відносинами, корупційними та родинними зв'язками з вищими щаблями адміністративної та судової влади, правоохоронних органів, відсутністю економічної, політичної конкуренції у поєднанні з необмеженим монополізованим доступом до національних ресурсів країни. Форма існування елітного сектору органічно набуває ознак організованих форм девіаційної діяльності, у тому числі злочинної – альтернативних тінювих центрів влади, разом із тінювим силовим забезпеченням. Елітна економіка – це закрита сфера народного господарства, що монополізована олігархічними структурами, які мають на меті отримання надвисоких дохо-

дів за допомогою використання значною мірою спекулятивного фінансового капіталу [6, с. 10].

Так, великою проблемою для України, як відомо, є подолання її залежності у критичному імпорті енергоносіїв від обмеженого кола постачальників та детінізація діяльності енерготрейдерів як елітних структур сучасної економіки країни. З огляду на це великого значення для неї набуває досвід Японії у забезпеченні високого рівня економічної безпеки цієї сфери завдяки цілеспрямованій політиці промислового планування, що спрямована на деелітизацію тих сфер економіки, які потенційно мають сприятливі умови для отримання такого статусу за рахунок своєї тінюваних, перетворення їх на паразитичний елемент всієї індустріальної структури.

Економіка Японії має за своєю суттю «проточний» характер, тобто імпортуєчи зі всього світу сировину, вона переробляє її у кінцеві продукти, які на основі експортно орієнтованої стратегії продає також по всьому світу. Залежність від джерел сировини в Японії є найбільш сильною у світі серед промислово розвинутих країн. У зв'язку з цим розробка стратегії ресурсопостачання, зниження ризиків у зовнішньоекономічній сфері має визначне значення. Ця стратегія безпеки ресурсопостачання спирається на два стратегічних підходи до зовнішнього та внутрішнього контурів системи безпеки ресурсопостачання.

Що стосується зовнішнього контуру системи економічної безпеки ресурсопостачання, то держава розширила перелік постачальників і в деяких випадках цілеспрямовано грає на суперечностях між ними. Цей принцип доповнюється такими тактичними прийомами державного управління, як накопичення стратегічних резервів, розвиток нових джерел постачання, створення спільних підприємств за кордоном, нарощування наукових досліджень, пов'язаних з проблемами енергозбереження. Наприклад, на пов'язані з розвитком енергозберігаючих технологій проекти йшли до 80% витрат на дослідження і до 70% витрат на розробки [7, с. 116].

Внутрішній контур безпеки енергопостачання прямо пов'язаний з деелітизацією економічних структур, які виконують функцію внутрішніх сировинних трейдерів і намагаються паразитувати на ній засобами монополізації. Політика японської держави активно використовує підхід щодо максимальної підтримки конкурентного середовища в цій сфері для забезпечення безпеки постачання й оптимізації розмірів закупівельних цін на сировину. Політика МЗТП спрямована на протидію вертикальній інтеграції у цій сфері, що обмежує утворення в ній елітних структур, сприяє збереженню для цього високого рівня фрагментації галузей, які виконують функцію сировинних трейдерів. Фірмам, які виступають посередниками у постачанні сировини, було законодавчо заборонено імпортувати її для власних потреб.

Наслідками такої ресурсної політики було виключення утворення елітних структур у первинному секторі економіки, уникнення встановлення в ньому монополію високих цін на купівлю ресурсів і, навпаки, забезпечення монополії про-

Промислове планування щодо міжсекторних зв'язків японської економіки

Сектор	Первинний	Проміжний	Вторинний
	Мінерали Паливо	Чавун, сталь Нафтопродукти	Автомобілі Споживчі товари Пластики Фото- та кінообладнання
Об'єкти промислового планування	Транспорт Постачання Інфраструктура	Розвиток технологій Розширення мережі зовнішньоекономічних зв'язків Зниження витрат	Підтримка НДР Маркетингова інформація Тарифи

давця (монополії) для приборкання споживачів у секторах проміжної стадії (див. табл.). Не є випадковим, наприклад, що сталеплавильна та нафтохімічна промисловість Японії набули конкурентоспроможності світового рівня і рис елітних структур, які ґрунтувалися на поєднанні новітніх технологій, оптимальних масштабів виробництва та невисоких цінах на сировинні ресурси. Це максимально сприяло зниженню витрат обробки і складання кінцевої продукції та її високої конкурентоспроможності.

Для протидії дефіцитності як одній з головних тенденцій розвитку української економіки уряд повинен проводити жорстку політику вибору джерел палива, сировини та знарядь у первинному секторі, щоб поліпшувати структуру витрат у переробних галузях економіки. Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство фінансів, інші відомства повинні регулярно оприлюднювати звіти щодо таких сфер, як еластичність споживання матеріалів та енергії по відношенню до ВВП, енергоємність по секторах та найважливіші показники споживання енергії. Для забезпечення мінімізації рівня витрат у вторинному секторі економіки і забезпечення його конкурентоспроможності на ринку уряд, Міністерство економіки повинно також протидіяти вертикальній інтеграції, сприяти фрагментації галузей первинного сектора АПК, які працюють на імпортній сировині, паливі. Наслідками такої ресурсної політики має стати посилення цінової конкуренції щодо придбання сировини і забезпечення монополії продавця (монополії) для проміжного сектору економіки – для приборкування витрат споживачів (сільського господарства) у секторах проміжної стадії. Сутність цієї складової політики щодо сировинної незалежності повинна виявлятися у наступному: забезпечувати постачання основними проміжними матеріалами таким чином, щоб максимально знизити витрати обробки і випуску кінцевої продукції.

Для ефективного регулювання розвитку елітної структури в Україні та її детінізації слід здійснювати економічне планування двох основних типів. Перший тип є характерним для більшості західних ринкових економічних організацій і ґрунтується на кейнсіанських засадах економічної стабілізації, використання податкових, грошових і торгових інструментів регулювання рівня економічної активності. Однак Україні з її генетичними особливостями селянського типу економічної організації слід іти далі і розробляти більш детальні довгострокові цілі індустріальної структури для всієї економіки в цілому, реалізувати для неї пакетний підхід до секторів.

Пакетне управління мусить загальні орієнтири для всієї економічної структури узгоджувати з показниками конкретних галузей: загальний портфель інвестицій розподіляється на часткові – галузеві, кожна з яких має свою прибутковість залежно від строку окупності, ризиків, обсягу, складності технологій тощо. Пакетне управління являє собою комбінацію інтересів інвесторів, яке повинно узгодити протиріччя у їх проявах – короткострокові проти довгострокових, високонадійні проти високоризикових, розраховані на отримання тактичних переваг проти стратегічних. Особливо важливий для концепції пакетного управління індустріальної структури як портфеля інвестицій підхід, завдяки якому існують не тільки галузі, які активно розвиваються і переходять до рангу елітних – провідних, локомотивних, а й галузі, які є занепадаючими, однак не бажають втрачати свій статус та місце в індустріальній структурі. Створення генетично адекватної економічної структури зробить можливим згортання виробництва – дуже важливу і болісну галузь прийняття рішень – на відміну від багатьох країн із західною економічною структурою з високим рівнем банкрутств серед малих, середніх та великих компаній – більш еволюційним, органічним і менш руйнівним, соціально-економічно патологічним.

Висновки

Таким чином, одним із негативних інституційних атрибутів сучасної моделі розвитку економіки України є її дефіцитність.

Причини хронічної дефіцитності національної економіки слід шукати в особливостях протиріч її модернізації, яка зв'язана, зокрема, з наслідками екзогенного впливу на національну економіку домінуючої групи країн.

Номінальною функцією елітного сектору є забезпечення модернізації економіки, для чого він має офіційні і неофіційні (тіньові) преференції щодо використання найкращих ресурсів. Тим самим утворюється тимчасовий дефіцит ресурсів для інших (ординарних) секторів економіки. Модернізація змінює адресу та якість ресурсів, необхідних для економічного зростання. Таким чином, елітний сектор забирає найкращі обмежені ресурси залежної країни для утворення зони модернізації, що має тенденцію до розширення і забезпечує поступову модернізацію широких (базових) сегментів економічного потенціалу країни. Однак реальна функція елітного сектору може і обмежитися лише умовами власного паразитичного зростання, тобто постійного відтворення функції споживання кращих ресурсів

заради власного вузькосекторного зростання цих умов. Технологічно економіка країни не тільки не зростає, а навпаки – стрімко старіє та деградує. Всі види, норми ресурсоспоживання зростають, різко загострюється загальна дефіцитність економіки.

Для ефективного регулювання розвитку елітної структури в Україні та її детінізації слід здійснювати економічне планування двох основних типів. Перший тип є характерним для більшості західних ринкових економічних організацій і ґрунтується на кейнсіанських засадах економічної стабілізації, використання податкових, грошових і торгових інструментів регулювання рівня економічної активності. Однак Україні з її генетичними особливостями селянського типу економічної організації слід іти далі і розробляти більш детальні довгострокові цілі індустріальної структури для всієї економіки в цілому, реалізувати для неї пакетний підхід до секторів.

Список використаних джерел

1. Корнаї Я. Дефіцит / Я. Корнаї. – М.: Наука, 1990. – 607 с.
2. Семенов Г. Диагностика дефіцита: знайомство с мировым опытом / Г. Семенов // Экономические науки. – 1990. – №10. – С. 53–60.
3. Шаленко М. Сучасні тенденції розвитку ринку праці України / М. Шаленко // Економіка України. – 1996. – №9. – С. 25–34.
4. Суржик Л. Під оптичним прицілом / Л. Суржик // Дзеркало тижня. – 2004. – №2 (17 січ.). – С. 14.
5. Онищук С.В. Исторические типы общественного всепроизводства: политэкономия мирового исторического процесса / С.В. Онищук, М.В. Белоусенко. – 2-е изд. – Донецк: РИА ДонГТУ, 1999. – С. 93–100.
6. Потемкин А. Элитная экономика / А. Потемкин. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 360 с.
7. Макмиллан Ч. Японская промышленная система / Ч. Макмиллан / Под общ. ред. О. Виханского. – М.: Прогресс, 1988. – 400 с.

І.В. ПЕДЬ,
д.е.н., доцент, професор, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі,
Ю.М. ЛИСЕНКОВ,
к.е.н., доцент, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі,
С.П. ЯЦУК,
магістр, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі

Антикризові заходи: досвід країн Європейського Союзу

У статті визначена система антикризових заходів, які застосовувалися країнами ЄС в умовах глобальної фінансово-банківської кризи.

Ключові слова: антикризові заходи, антикризова політика ЄС, досвід ЄС у боротьбі з кризовими явищами, фінансово-банківська криза в ЄС.

В статье определена система антикризисных мер, которые применялись странами ЕС в условиях глобального финансово-банковского кризиса.

Ключевые слова: антикризисные меры, антикризисная политика ЕС, опыт ЕС в борьбе с кризисными явлениями, финансово-банковский кризис в ЕС.

In the article defined the system of anti-crisis measures applied by EU countries during the global financial and banking crisis.

Постановка проблеми. Світова фінансово-банківська криза 2007–2009 років поставила як найактуальніше питання розробку системи дієвих заходів для пом'якшення її руйнівних наслідків та стабілізації фінансово-банківських систем країн світу.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Велике теоретико-методологічне значення в цьому секторі економічних досліджень мають праці таких західних учених, як Е. Де-

трагаче [1], П. Кругман [2], Дж. Сорос [3]. Серед вітчизняних вчених слід назвати дослідження проблематики на цю тему О. Білоруса [4], В. Будкіна [5] і Бураківського [6], О. Мозгового [7], В. Новицького [8], Ю. Пахомова [9], О. Плотнікова [5], в роботах яких головна увага приділяється контексту глобальної фінансової системи та визначаються чинники і напрями забезпечення національної економіки від ризиків глобальних чинників сучасного розвитку світогосподарських відносин.

Між тим варто зазначити, що не в повній мірі розкриті найбільш актуальні питання цієї проблематики, і перш за все недостатньо вивчений досвід країн ЄС у рамках застосування антикризових заходів.

Метою статті є системна оцінка заходів у рамках подолання наслідків світової фінансово-банківської кризи в Європейському Союзі.

Виклад основного матеріалу. Для Європейського Союзу фінансова криза 2007–2009 років стала серйозним випробуванням фінансової інтеграції Європи. Країни ЄС були змушені вжити оперативні заходи в боротьбі з наслідками світової фінансово-банківською кризи та витратити величезні суми для підтримки фінансової стабільності банків, оскільки банківські депозити і кредити є найважливішим інструментом кредитування реального сектору в ЄС. Особливістю фінансово-банківської кризи в ЄС стала її трансфор-